

Problemer omkring »Præsident« Topff

Af Kaj Rolfsen Nissen.

»Og vi, som dengang allerede var kommet hjem fra krigen, var jo de store begivenheder så meget på afstand, at det kun er de små, vi kan fortælle om, men noget oplevede man da herhjemme også«. Denne bemærkning, fremsat af fhv. gårdejer Ernst Christensen med henblik på Bruno Gustav Eugen Topffs styre af Als i novemberdagene 1918, er et udmærket rygstød, når man sætter sig til at behandle dette emne. Den drager nemlig grænserne om en begivenhed, der ellers nemt kunne forsvinde i den tids umådelige omvæltninger. Den lader en i ro med den lokale hændelse, den er møntet på, og som det her drejer sig om, uden at man samtidig behøver at forsluge sig på hele verdenskrigen og på den tyske revolution.

For hvad der skete på grund af Bruno Topff, det skete på Als og så at sige kun for alsingerne, der jo bogstaveligt talt blev afgrænsede som et selvstændigt folk. De 3 novemberdage ville fuldstændig forsvinde, skulle man betragte dem under storpolitisk vinkel, begivenhederne dengang var for voldsomme til, at dette skulle kunne betyde noget. Der blev ikke skudt, ikke dræbt; de hektiske begivenheder, der alligevel forekom, fik et præg af farce. Det hele var som en smule krusning, der, inden den rigtigt kunne begynde at skimtes, blidt glattedes ud igen.

Men betragtet indefra bliver sagen straks en anden. Man kan endnu i dag ikke komme uden om den, hvis man beskæftiger sig blot en smule med den alsiske historie.¹ Den danner lige som en ujævnhed, man støder imod, når man bevæger sig tilbage i tiden forbi dette punkt. Man opholdes hver gang og synes, man må

Artiklen blev tildelt 1. præmie i den af Historisk Samsfunds amtskreds for Sønderborg amt udskrevne konkurrence.

beskæftige sig specielt med dette. Og får man således lyst til at spørge, findes der stadig folk, der oplevede det og kan berette om det skete. Her må især nævnes Ernst Christensen, der har været ualmindelig beredvillig til at viderefortælle sine oplevelser.

Der har været gjort en del ud af stoffet i pressen, der dog ikke altid har holdt sig ganske objektivt til sagen. Desværre er der derved opstået en del unøjagtigheder i overleveringen om Bruno Topffs styre. Spørgsmålet er også vanskeligt, der er en mængde konkret at finde om tiden, og især er der en mængde anekdotestof at hente. Der er nok af fornøjelige ting at berette om, men hvis man direkte stiller spørgsmålet: hvad var der egentlig med Bruno Topff, så er svaret ikke helt ligetil.

Man kan finde mange forklaringer rundt omkring, men de er modstridende og ofte ganske usande. Især hersker der stor tvivl om datoerne og om Topffs afgang fra sit embede. Dette vil jeg senere komme ind på. Desuden er der aldrig foretaget en nøjere sammenfatning af begivenhederne, ej heller er der forsøgt nogen vurdering af det skete. Denne artikel skulle så være et svagt forsøg på at trænge en smule bag om begivenhederne, således at der, hvor tvivl hersker, snarere sluttes med et spørgsmål, end med et svar, idet et spørgsmål vil virke nok så igangsættende. —

Baggrunden og betingelsen for Topffs styre var den tyske revolution. Matrosernes oprør i Kiel satte hurtigt skred i sagerne ud over riget, man kunne hurtigt blive enige om, at kejserdømmet havde levet sin tid ud, og at et nyt styre måtte til. Ideen om arbejder- og soldaterrådene som den øverste offentlige magt blev overalt optaget med begejstring, og mange dage varede det ikke, før arbejderne og soldaterne, de fleste steder ublodigt, var kommet til magten. Mandag den 4. november samledes det første arbejder- og soldaterråd i Kiel, og allerede den 10. blev hele Tyskland under ét udråbt til republik. Den 11. fulgte så kapitulationen.

Om denne første revolutionsdag i Kiel, hvor rådet samledes, melder »Dybbøl-Posten« af 5. november følgende under »Nyeste Efterretninger«:

»Et Arbejder- og Soldaterraad i Kiel. — Det røde Flag paa Krigsskibene.

Kiel, Tirsdag. Om Stillingen i Kiel meddeles: I Gaar har der dannet sig et Arbejder- og Soldaterraad, hvori der ogsaa sidder

*Bruno Topff. 1920.
(Foto: Sønderborg Slot).*

Delegerede for begge de socialdemokratiske Partier. Den offentlige Magt er gaaet over i Arbejder- og Soldaterraadets Hænder, som har paataget sig at sørge for Sikkerhed og Orden i Byen.

Paa Krigsskibene vajer det røde Flag. Officererne har afgivet deres Vaaben.

I Aftes fandt der et Fællesmøde sted af Repræsentanter for det hidtilværende Militærgovernment og for Arbejder- og Soldaterraadet med Statssekretær Haussmann og Rigsdagsmand Noske, som var indtrufne fra Berlin; man drøftede der en Anordning af Tingene. Forhandlingen fortsættes i dag.«

Det røde flag vajer, og matroserne har taget magten fra de officerer, der ønskede, at hele flåden skulle stikke ud i Nordsøen, for at man i rum sø kunne dø en »død i skønhed«. Det blev nu ligefrem en betingelse fra rådets side, at ingen skibe måtte gå til søs! En sådan udskejelse her til slut kunne man dog ikke finde sig i.

Onsdag formiddag har »Dybbøl-Posten« en ny meddelelse om tilstandene i Kiel:

»Soldaterraadet, som Rigsdagsmand Noske er traadt i Spidsen for, har begyndt at løse de organisatoriske Opgaver, som det er stillet over for, i Særdeleshed at ordne den offentlige Sikkerhedstjeneste. Arbejdet foregaar i Fællesskab med de tidligere Kommanderende i Guvernementet. Dæksofficerer, Feltwebler og Underofficerer forbliver i deres Embeder, men staar under Soldaterraadet. Naar Officerer træffes paa Gaden, bliver de tagne i Sikkerhedsarrest. Husejerne har faaet Anvisning om at holde Vinduerne lukkede.«

Man har allerede fået form og hold på revolutionen, og allerede nu har Noske, der skulle komme til at betyde så meget for revolutionen gennem hele dens længde, sat sig i centrum. Man kan udmærket arbejde sammen med officererne, blot disse kan finde sig i at være underordnede og adlyde rådets instrukser. Såvidt er tingene nu kommet i Kiel den 6. november, fra hvilken dato de får en hastig udvikling.² Den 7. november har rådene overtaget magten i byer som Cuxhaven, Eckernförde, Rensborg, Flensborg og Aabenraa. Samme torsdag kommer også Sønderborg med. Og som bølgen således skuldede nordover, forplantede den sig hurtigt ned over og ud over hele Tyskland. Først den 8. november har »Dybbøl-Posten« en meddelelse i spalterne om revolutionen i Sønderborg. Man finder her intet udtryk for, at der i Sønderborg skulle være sket noget, der ikke havde fundet sted i alle andre byer. Man finder ikke Topffs navn, revolutionen synes at gå sin egen anonyme gang som alle andre steder. Også denne meddelelse bør citeres i sin helhed, da den er både interessant og vigtig. Nyheden er nu kommet ind i rubrikken »Omveltningerne«:

»I Sønderborg har der Onsdags Eftermiddag ligeledes dannet sig et Soldaterraad i Tilslutning til et Møde, der fandt Sted paa Marinestationens Eksercerplads, og hvori ogsaa Medlemmer af den derværende Forstærkningsbataillon deltog. Efter hvad Borgmester Dr. Petersen i Onsdags Aftes meddelte i et Byraadsmøde, har Soldaterraadet overtaget den offentlige Magt i Byen og skal sørge for Opretholdelsen af Ordenen. Roligheden er paa ingen Maade blevet forstyrret. Marineposter med hvide Armbind har besat Banegaarden, Brovagten og Posthuset. Patrouiller drager

gennem Gaden. Civilmyndighederne forhindres ikke i deres Virksomhed. Der er udstedt Forbud mod Udsækningen af Spi-rituoser, Danseforlystelser og Koncerter.«

Som man kan se, er der stor lighed mellem begivenhedernes udvikling i Kiel og Sønderborg. Rådet får hurtigt og uden stort besvær magten, alting forløber begge steder roligt. Det samme er tilfældet alle andre steder mellem Sønderborg og Kiel. De vigtigste punkter besættes, det kejserlige tyske flag erstattes af den røde fane, officererne må træde i tjeneste som ordonnanser.

Der er den forskel mellem Sønderborg og Kiel, at rådet i Sønderborg var en reproduktion af Kiels. Det er endog sandsynligt, at sammensætningen af Sønderborgs råd var dikteret fra Noske i Kiel. Ihvertfald har nok Topff fået besked om at sætte sig i spidsen for rådet.³ I det hele taget var dette en af grundene til, at revolutionen forplantedes så let og hurtigt. Det gik nogenlunde smertefrit, fordi Noske over alt sørgede for at få revolutionen lagt ind i sikre baner fra starten af. Bestemte mænd blev betroet ledelsen af rådene samt gennemførelsen af revolutionen under opretholdelse af al ro og orden.

Således trådte Oberschneidergast Bruno Gustav Eugen Topff den 7. november 1918 i spidsen for soldaterrådet og den lokale del af den tyske revolution i Sønderborg, skønt han endnu dagen i forvejen havde ligget i sin seng på feltlazarettet, syg af den tuberkulose, der ret snart skulle gøre det af med ham. Begivenhedernes bratte, revolutionære vending gjorde ham i en hast så rask overfladisk set, at han kunne kaste sig ind i sine lederopgaver.

Men hvorvidt Topff var og udgav sig for andet end leder af soldaterrådet, eller om han satte sig fuldstændig ud over dette og opkastede sig til den præsident, han stadig lever som, er et meget stort spørgsmål. Han omtales i dag som »præsident«, og det er denne betegnelse, der har holdt mindet om ham levende, men aviserne fra dengang benævner ham aldrig som andet end »Oberschneidergast« eller »leder af soldaterrådet«. »Dybbøl-Posten« nævner endda overhovedet ikke hans navn før et par dage efter, at han er trådt af, og da kun rent forbigående.

Det er mærkeligt, at en sådan begivenhed ikke skulle have sat sig spor i den altid vågne presse. Ganske vist må man tage i betragtning, at aviserne var under censur, »Sonderburger Zeitung«

nok så meget som »Dybbøl-Posten«, og at de derfor nok tog lidt forsigtigt på det ikke helt eentydige materiale, Topffs lederskab afgav. Men Topff har altså ihvertfald ikke brugt det ellers så gode middel, pressen, til at slå fast, at nu havde man at betragte ham som enehersker og præsident over republikken Als. En antydning af en sådan opfattelse ligger dog måske i annoncen på modstående side, hvor Topff i sin garanti for borgernes liv og gods pludselig anvender jeg-formen.

At Topff havde tiltaget sig mere magt, end man havde tillænkt ham, fremgik af den kendsgerning, at soldaterrådet faktisk ikke havde noget at skulle have sagt før efter den 9., dagen efter Topffs afgang. Ligeledes tyder det, at der først den 10. blev dannet et arbejdsråd i forbindelse med soldaterrådet på,⁴ at Topff med sine uofficielle magtbeføjelser havde hindret udviklingen i at gå helt, som den var planlagt fra Kiel. Han handlede på egen hånd, da han afspærrede øen og forbød udførsel, og han slettede Noskes navn på et opråb og satte sit eget i stedet, men om dette betød, at han gav sig disse høje præsidentbeføjelser, er højst tvivlsomt.

Hans afspærring af Als kan udmærket forstås sådan, at han simpelthen ville sikre sin lille revolutionære del af riget fra at svinge tilbage til de gamle tilstande igen. At han slettede Noskes navn fra opråbet, behøver ikke at betyde andet, end at han ønskede at understrege, at det var ham, og ikke Noske, der sad som leder af det soldaterråd, der havde hånd i hanke med udviklingen netop i Sønderborg.

Det kunne se ud, som om hans bestræbelser simpelthen var gået ud på at sætte alt på rette plads på det sted, hvor han nu sad. Derfor kunne han også med roligere i sindet trække sig tilbage som leder af rådet, da revolutionen uigenkaldeligt var gennemført over hele riget. Og dette var faktisk, hvad der skete. Topff blev ikke afsat af soldaterrådet eller af nogen international kommission. Soldaterrådet havde faktisk ikke skyggen af magt, så længe Topff sad ved rospinden, og den internationale kommission for Slesvig trådte først i virksomhed i 1920. At Topff trak sig tilbage fremgår klart af en oplysning i »Sonderburger Zeitung« under »Orts- und Kreisnachrichten« den 11. november. Heri hedder det, at soldaterrådet lørdag den 9. november om eftermiddagen afholdt et møde for garnisonen i eksercerhuset ved

Beslutninger

**Beslutte
des Soldatenrates.**

Die Verpflegung wird in der bisherigen Weise geregelt.

Es ist Sicherheit geschaffen worden, daß eine ordnungsmäßige Zahlung der Löhnung erfolgt.

Den Anordnungen der gewählten Soldatenräte der einzelnen Formationen ist im Interesse unserer Sache Folge zu leisten.

Der Arbeitsdienst in der Gasanstalt, dem Elektrizitätswerk, beim Einladen der Säge mit Lebensmitteln ist unbedingt weiter zu leisten, bis eine anderweitige Regelung getroffen wird.

Einstimmig ist vom großen Soldatenrat beschlossen worden, daß der militärische Sicherheitsdienst in der Dittsee voll ausreicht erhalten wird.

Die Ruhe und Ordnung auf den Straßen ist unbedingt zu bewahren.

Der große Soldatenrat fordert, daß jedes unbedingte Waffenverbot unterbleibt. Munition ist von den Delegierten zu verwahren.

Stoffen haben sofort alle Waffen bei der nächsten militärischen Dienststelle abzugeben.

Patrouillen sollen nur auf Anordnung des Soldatenrats gehen.

Sämtliche Anordnungen des Soldatenrats haben die Unterschrift des Vorsitzenden des Soldatenrats zu tragen.

Der Soldatenrat warnt es allen Kameraden vor dringenden Missethat, im eigenen Interesse nur solche geeignete Anordnungen zu befolgen, diese aber unbedingt und sofort.

Sonderburg, den 7. Nov. 1918.

Soldatenrat Sonderburg.
ges. Topff.

Ich leiste für das Leben und Gut der Bürger volle Garantie

Die Jagdverpackung

der Gemeinde Klitting findet am Dienstag den 12. Nov., nachm. 3 Uhr, in „Natacineland“ statt. Die Packbedingungen werden im Termin nochmals bekanntgegeben.

Klitting, den 6. Nov. 1918.

Der Gemeindevorsteher.
C. Hansen.

**Befehl
des Soldatenrates.**

Es wird der Zivilbevölkerung zur Pflicht gemacht, Jugendliche und Kinder vor allem von der Straße fern zu halten. Die Stollbevölkerung hat nur zu den notwendigen Besorgungen die Straße zu betreten.

Im Interesse der Zivilbevölkerung ist es erforderlich, alles zu vermeiden, was dieselben zum Nachteil erreichen kann.

Jeder Hausbesitzer hat für Schließung der Fenster zu sorgen und ist verantwortlich für eventuelles Schließen.

Zwischenhandlungen werden streng bestraft.

Der Soldatenrat.

Vom 11. d. Mts. ab wird in den hiesigen Geschäften auf die Lebensmittelmarke

„C November 1918“
125 Gramm Käse

abgegeben.

Der Kleinhandelspreis beträgt für Käse 1.40 Mk je Pfund.

Barenempfang für die Geschäfte am Sonnabend den 9. d. Mts., nachmittags von 2 Uhr an.

Sonderburg, den 8. Nov. 1918

Der Kriegswirtschafts-Ausschuß.

Magermilch

wird fortan, zunächst in der Geschäftsstelle der Genossenschaftsmolkerei, je nach Vorrat abgegeben.

Sonderburg, den 6. Nov 1918.

Der Magistrat.

Milch

für Minderbemittelte.

Unsere Bekanntmachung vom 30. Okt. d. Js wegen Herabsetzung des Preises der Vollmilch von 48 auf 36 Pfennig je Liter für kinderreiche minderbemittelte Familien wird dahin erweitert, daß berücksichtigt werden sollen diejenigen Familien, welche 2 und mehr Kinder haben. Dabei werden wegen der Preisbestimmung auch diejenigen Kinder mitgezählt, welche bis zu 15 Jahre alt sind.

Die Beteiligten werden aufgefordert, sich bis zum 9. d. Mts. im Volksschuppen zu melden.

Sonderburg, den 6. Nov. 1918.

Der Magistrat.

Udsnit af „Sonderburger Zeitung“ den 8. nov. 1918. I venstre spalte indrykning af de s. 91 nævnte „Beslutte“ - her med Topffs personlige efterskrift.

slottet. I dette aflagde den hidtidige leder af bevægelsen, nemlig Topff, beretning om, hvordan tingene havde udviklet sig, og meddelte, at han på grund af sin sundhedstilstand så sig nødsaget til at trække sig tilbage og lægge sin virksomhed i hænderne på en kommission, der bestod af Feldwebel Behrendsohn, der blev formand, Fubel, der blev næstformand og befuldmægtiget, samt Sarfert, der fik betroet posten som 2. befuldmægtiget.

Således sluttede Topffs regering, og datoerne er nu klarlagte, idet det hele afvikledes i dagene torsdag den 7. november til lørdag den 9. november. I disse tre dage stod Topff som den egentlige leder af flådestationen i Sønderborg og dermed af hele Als. Det var ham, der satte det hele i gang, det var ham, der varetog så godt som hele administrationen og ledelsen, og det med et så stort personligt initiativ og tilsidesættelse af alle andre magtorganer, at man bagefter måtte skrue udviklingen disse tre dage tilbage for at få kontinuitet i tingene. Den 10. november udstedtes nemlig en advarsel, der var underskrevet af Fubel og Sarfert, og som klart tilkendegav, at tingene stod i Sønderborg, som de stod over hele riget, og at der intet uregelmæssigt var sket. Samtidig må dette opråb vel også ses som en understregning af, at nu havde nye ledere for alvor påbegyndt deres opgave. Desuden forkyndte det, at freden var inde:⁵

WARNUNG!

Deutschland ist zur Republik erklärt; Liebknecht hat auf dem königlichen Schloss Berlin die rote Flagge gehisst.

Die Waffenstillstandsbedingungen mit England sind abgeschlossen. Nach diesem besetzt der Engländer morgen Vormittag 11 Uhr unter roter Flagge Kiel.

Durch diese Ereignisse wird an der bestehenden Ordnung in Stadt und Kreis Sonderburg nichts geändert.

Jede Störung der bestehenden Ordnung wird sofort mit Waffengewalt unterdrückt werden. Den Anordnungen der bürgerliche Polizeigewalt von der Militärmacht unterstützt.

Es droht Niemandem Gefahr, der Ruhe und Ordnung bewahrt.

Sonderburg, den 10. November 1918.

Der Soldatenrat
Fubel Sarfert

Men dette betyder afslutningen af den æra, der her behandles, så jeg vil gå tilbage til udgangspunktet og beskrive lidt nøjere, hvad der skete.⁶

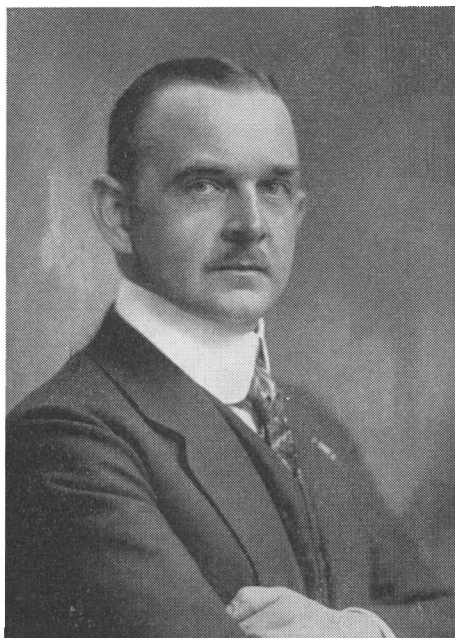
Straks revolutionen slog ind over Sønderborg, sammenkaldte Topff til folkemøde på pladsen neden for kasernen og holdt her, endnu iført sin hospitalskittel, sin første tale til befolkningen, som nu skulle gøres loyale over for et nyt styre. Samtidig overtog han i soldaterrådets navn al offentlig magt og besatte banegård, brovagt og posthus. Borgmester dr. Petersen såvel som landråd Schönberg måtte finde sig i at afgive al magt (og landråden tillige sin bil, som det vil fremgå) og forholde sig forsigtigt rådspørgende lige over for de nye mænd.

Officererne fik, som alle vegne, deres kompetence frataget og måtte enten gå i det nye styres tjeneste — uden beføjelser — eller se at klare sig af vejen, så godt de kunne. Enkelte flygtede ud i Sønderkoven, hvor de, så godt det lod sig gøre, holdt livet oppe, til Topff ikke længere sad ved magten, og revolutionen i det hele taget var gået ind i en roligere fase, hvor man arbejdede på en revolution ved sved, ikke ved blod.

Alt kom på kort tid under skarp kontrol. Der hænger på Sønderborg Slot en bekendtgørelse, hvori det under »Beschlüsse des Soldatenrates«, underskrevet Kiel den 5. nov. af Artelt og Noske, og Sønderborg den 7. nov. af Topff, gøres alment, at der er skaffet ro og orden; denne må bevares, ingen skydning må finde sted, ingen må gå med våben, alle skal arbejde for den fælles sag. Man har desuden at følge soldaterrådets anvisninger, der skal være underskrevet af Noske, hvilket altså i Topffs tilfælde ikke blev overholdt! Arbejdet ved gasværk, elværk, ved togenes indladning og fødemidlers fremskaffelse skal fortsættes uhindret. Alt dette ordnes på sædvanlig måde.

Således lykkedes det hurtigt at få tingene til at glide. Topff selv overvågede alt og ordnede nærmest det hele selv. Syg som han var, var han sprunget på hovedet ind i det meget vanskelige arbejde med at få de nye forhold til at glide og havde taget det meget på sig, der måtte blive at ordne. Hans arbejdsindsats alene må siges at være helt usædvanlig, stort som småt gled gennem hans magre hænder, der da også kun holdt i tre dage.

Han havde nu skiftet sin hospitalskittel ud og fremtrådte med et udseende,⁷ der næsten var en personliggørelse af hans egen

*Landråd Schønberg
1912-1920
(Foto: Sønderborg Slot).*

revolution: Den hvide marinetrøje har han stukket ned i de store, blå bukser; han bærer et par lange, brune læderstøvler. Marinehuen sidder langt bagude på hovedet, dens bæндler dasker ned i nakken. Og over hele sin person har han en mægtig, tyk, civil overfrakke, der, da den er et par numre for stor, er smøget op ved ærmerne, så at foret stikker frem om håndledene som manchetter. Hans tuberkuløse skikkelse er således godt indhyllet og beskyttet mod novemberdagene.

Men i hans ansigt afsløres hans konstitution. Det er magert, indfaldent af det lange sygeleje, han er bleg, kun to røde pletter gløder på kindbenene. Panden er dækket af kold sved, så at de sorte hårtjavser klitrer sig til den. Egentlig kan kun hans øjne siges at vidne om den energi, der stikker i ham, de gnistrer af en pludselig opskudt kraftbølge.

Således er hans udseende nok i stand til at skabe respekt ved sin blotte koncentration og vilje. Han har alene ved sin påklædning gjort sig til noget, og denne hans fremtræden plus hans urokkelige måde at tage tingene på har nok betydet ikke så lidt for hans øjeblikkelige succes.

At Topffs opråb lige så lidt som hans udseende savnede appel, kan ses af følgende korte bekendtgørelse, der er stilet til:

Bürger von Sonderburg!"

Ihr habt gesehen, dass wir die Ruhe und Ordnung aufrecht erhalten.

Nochmals: Ich erwarte Abordnung, um Eure Wünsche anzuhören.

Der Soldatenrat
J. A. Topff

Der er over alt, hvor Topff selv udkaster noget, en ligefremhed, en tilsidesættelse af al tagen tilløb og en negligeren af enhver form for sideblik og spørgen sig frem. Det er den samme overrumplende fremfærd, vi genfinder i hans varetagelse af de opgaver, revolutionen stiller en leder som ham. Han lader alt ske så hurtigt, så uigenkaldeligt, som var han umådelig nervøs for, at hvis ikke tingene fik deres rette udseende i løbet af ganske få dage, ville det aldrig lykkes at give dem det. Han svang sig på denne måde langt ud over sine beføjelser og lod alt det ske for egen regning, der burde være sket i det tyske folks navn.

Jeg kan kun tænke mig, at grunden til, at han ikke blev standset eller ihvertfald irettesat, var den, at soldaterrådet, der dog ikke burde have siddet dette overhørigt, var i den grad overrumplet af denne mand, at de, der jo var et råd af udnævnte mænd, ikke kunne gribe ind, førend Topff selv havde løbet linen ud og tvunget af sin sygdom måtte give ledelsen videre.

Noget af det første, Topff måtte tage sig af, var besvarelse af spørgsmål fra befolkningen. Han holdt en slags audiens på kasernen. Samtidig med audiensen måtte han tage sig af alt det administrative arbejde, stort som småt, der nu hobede sig op, så der var fuldt op at gøre lige fra starten af.

Audiensen foregik på værelse 23, og det under udfoldelse af al ceremoniel. Døren var bevogtet af to vagtposter med opplantede bajonetter, men dog så tilpas afslappede, at de kunne tage den med ro over hver sin cigaret. Revolutionære var de, derom kunne ingen tvivl herske, deres epauletter var afrevne, det samme var sket for huens kokarde, hvor kun det røde underlag sad tilbage, revolutionens røde underlag.

Inde i værelset må der herske forvirring og travlhed, med alle

de ting, der skal ordnes. Men Topff ved, at de skal gøres, hvis der skal være nogen chance for at overkomme alt, og han kan ikke slappe af, for det er ham, der skal sætte gang i alle de andre. Og det gør man nu engang bedst ved selv at overvåge alt. Omkring to lange horde står, går, sidder og løber underofficerer, menige og andet mandskab, og på dem udkæmpes en hidsig papirkrig.

Og midt i alt dette papir, disse ordrer, bestemmelser, vedtægter, omforandringer o.s.v. o.s.v. foregår så audienserne, som vi har et udmærket billedet af fra Ernst Christensen, der selv har beskrevet, hvordan de gik for sig. Men de lader sig nok fortælle en gang til.

Den første audienssøgende er urmager Bleshøy, der tillader sig at komme med et spørgsmål fra danskheden på Als. Hvordan Topff stillede sig til dem, der var danske af sindelag? Om hans styre ville betyde anderledes betingelser for dem end for tyskerne? Topff, der, som man vil erindre sig, var tysker, og som sådan vel nok betragtede Als som tysk territorium, hvor en vis befolkningsgruppe talte dansk, altså udenlandsk, svarede, at han havde intet imod danskerne, han havde selv arbejdet et par år i Tinglev og kendte dem. Der ville ikke blive vist de to befolkningsgrupper nogen forskel. Han har jo nok ment, at ulighederne måtte man afskaffe, da de under alle omstændigheder ville komme på tværs af revolutionen, og løftet om lige behandling var ihvertfald ikke mundsvejr, for da Topff skulle til at forbyde en avis, blev det ikke »Dybbøl-Posten«, men tværtimod »Sonderburger Zeitung« — men herom senere. Altså: Topff sætter sig ud over nationale divergenser.

Den næste, eller de næste, audienssøgende er to købmænd og mellemhandlere, Kloster og Roth, der stod for leverancerne fra øen til hær og flåde. Denne mellemhandlervirksomhed havde gjort dem noget upopulære, da de nok forstod at udnytte deres privilegerede stilling. Disse to har nu købt et parti kyllinger og kaniner, som de gerne vil have lov til at udføre, inden det er for sent. Der er ganske vist udstedt udførselsforbud, men kan der ikke gives dem dispensation til denne ene leverance? Topffs svar er klart nok: udførselsforbudet gælder dem som alle andre. (Dette udførselsforbud har her oven på krigen ligefrem medført varerigelighed på øen, hvilket naturligvis nok kunne medvirke

Soldaterrådet i Sønderborg.

*Fra venstre til højre ses i øverste række: Zieze, Kruse, Wüstdorff, Krause, Pohl, Otto.
Nederst: Hempel, Scharff, Behrendsohn og Stuck.*

til at gøre Topffs styre populært. En ting som smør var der allerede ved at være rigeligt af!)

Udførsel kunne der altså ikke blive tale om, men Topff har straks en løsning på spørgsmålet: de kan levere deres kyllinger og kaniner på kasernen næste morgen, »lebendig oder tot, das ist egal«, så kan mandskabet få hønsefricassé. Det har de ikke fået i længere tid. Da de to købmænd ovenikøbet får 10 % avance på denne handel, kan også de med stor tilfredshed trække sig tilbage.

Den næste er en kaptajnløjtnant Bode, øverstbefalende for de tre krydsere, der ligger nede i havnen med et mandskab på godt og vel 1000 mand. Hans afdeling skal afsejle til Kiel, og han ønsker at forhøre sig om, hvorvidt man skal sejle under det røde flag eller under det gamle kejserlige flag. Svaret er som altid knapt og præcist: »Die Kaiserlich deutsche Kriegsflotte existiert nicht mehr, von jetzt an fahren wir nur unter der roten Flagge!«

Bode drejer omkring uden buk og går lidt stiv ud. Han er i civilt antræk, sandsynligvis har han foretrukket det frem for sin ribbede uniform. Han er ikke fri for at virke en lille smule komisk, hans skikkelse passer kun dårligt til de klæder, den nu stikker i.

Næste ind ad døren er en flyver, der lige har sat sit hydroplan ned på Alssund. Han kommer løbende ind med plakater fra Noske. Topff tager ivrigt imod dem, læser dem interesseret igennem, streger i hast Noskes navn ud, føjer sit eget under og beordrer opråbet trykt i 200 eksemplarer og ophængt på alle vigtige steder i byen.

Der er orden i sagerne, og snart efter er dette sket. Overalt i byen kan man nu læse følgende:

BEFEHL DES SOLDATENRATES!

Es wird der Zivilbevölkerung zur Pflicht gemacht, Jugendliche und Kinder vor allem von der Strasse fern zu halten.

Die Zivilbevölkerung hat nur den notwendigsten Besorgungen die Strasse zu betreten.

Im Interesse der Zivilbevölkerung ist es erforderlich, alles zu vermeiden, was derselben zum Nachteil gereichen kann.

Jeder Hausbesitzer hat für Schliessung der Fenster zu sorgen und ist verantwortlich für eventuelles Schiessen.

ZUWIDERHANDLUNGEN WERDEN STRENG BESTRAFT!

Der Soldatenrat Sonderburg

gez. *Topff.*

Men audiensen er endnu ikke afsluttet. En ung alsinger, Ernst Christensen, har under den forudgående del af audiensen forholdt sig rolig i et hjørne for at få det hele med, så han kan fortælle videre, hvordan det foregik! Han har i nogen tid været hjemsendt fra krigen, da han havde fået armen såret, men har nu fået genindkaldelsesordre. Han skal stille i Flensborg den 11. november. Han kommer for at spørge, hvad han skal stille op med denne indkaldelse, som tingene nu står? Topff er igen hurtig og klarer sagen med et: »Geh nach Haus zu Mutti, Kamerad, Sie können wir nicht mehr brauchen, Sie kommen nicht mehr in den Krieg.« Hvilket var et ganske glædeligt udfald på den sag.

Man kan alene af denne audiens slutte, at Topff var en mand med hurtig dømmekraft. Han forstod at få tingene sat på plads

og at undgå forsinkelse af vigtige ting, samtidig med at han ikke lod sig forsinke af uvigtige. Hans afgørelser og svar var præcise og hurtige, han syntes næppe at kende til tøven. Det var næsten som noget planlagt, som noget der altid havde eksisteret på bunden af hans sind og nu blot trådte frem som en kendsgerning.

Man kan tænke sig, at han altid har gået og luret på denne chance (og vel også havde arbejdet sig frem mod den, siden det netop blev ham, der udpegedes til leder af rådet), man kan forestille sig ham i den rolle, han altid har gået og indstuderet og memoreret på, og som han nu pludselig, ved skæbnens tilbøjelighed, har fået lejlighed til at spille. Og han spiller den på fortrinlig vis, uden vaklen, og overbeviser fuldstændig sig selv som sine omgivelser.

At han forstod at dupere folk, ville stå klart for den, der kunne have set ham komme kørende ned ad Perlegade. Fredag den 8. november var Topff rundt i byen for at aflægge bankerne et besøg, og til det formål havde han anskaffet sig den eneste bil, der var i køreklar stand på hele Als, nemlig landråd Schönbergs Opel. Dette har nok frydet en del borgeres, ihvertfald dansk-sindede borgeres, hjerter, eftersom landråden ikke stod alt for højt i deres agtelse. Hans politik var ikke helt efter befolkningens tarv.

I denne Opel, med de skinnende bremsesiddende udenbords, sad Topff alene på bagsædet, tronende for at fylde og se ud af mest muligt. Fra køleren vajede en rød fane, og bag på vognen på bagagebæreren stod to soldater med opplantede bajonetter, noget uvante med at holde sig oprejst på en bil, der kørte med god fart hen over toppede brosten. På forsædet ved siden af chaufføren sad endnu en soldat med opplantet bajonet, så i det store og hele var det en slet ikke dårligt iscenesat demonstration.

Topff kom kørende oppe fra Perlegade og gjorde nu holdt foran Folkebanken, som han begav sig ind i for at kontrollere kassebeholdningen. Da det var overstået, kørte han tværs over gaden til Schleswig-Holsteinische Bank (hvor Handelsbanken har haft til huse indtil fornylig), hvor det samme fandt sted. Derefter kørte han videre ned ad Perlegade på vej til nye opgaver.

Snart efter tilkaldtes direktørerne for banker og sparekasse for på soldaterrådets anvisning at betale en bestemt sum af beholdningen til rigets styrelse. Der var orden i sagerne.

Den samme orden ønskede revolutionslederne at finde hos pressen, der helst skulle udtrykke sig forsigtigt og diplomatisk, og ihvertfald ikke måtte skrive imod revolutionen. Det, der skete, var i det hele taget et noget kildent spørgsmål at komme ind på, og »Sonderburger Zeitung« havde på dette punkt ikke taget sig nok i agt. Det havde aftrykt en artikel fra »Norddeutsche Allgemeine Zeitung« af fyrst Bülow om kejserspørgsmålet, og den var faldet Topff for brystet.⁹

Derfor havde han torsdag aften henvendt sig på redaktionen for at få nøjere klarhed over den artikel. Da redaktørens svar (og forsvar) ikke havde stillet hans harmdirrende vrede, havde han hamret sin pistol i bordet og afgjort sagen på sin sædvanlige korte manér: »Räsonnieren Sie noch! Verboten!«

Det blev dog ikke ved dette. Fredag formiddag protesterede redaktøren endnu en gang, og han må have protesteret på rette sted, for forbudet blev indskrænket til, at der indførtes forensur over bladet. Dog: fredag aften var Topff der igen. Censuren var ham ikke nær nok, han forlangte under trussel af forholdsregler, såsom standsning af bladet, beslaglæggelse af trykkeriet til egne formål etc., at bladet skulle stille sig ubetinget under hans magt. Nu blandede landråd Schönberg sig dog i striden, og ved hans mellemkomst lykkedes det at undgå voldsomme forholdsregler. Kun forensuren blev opretholdt. Allerede tirsdag den 12. november ophørte den.

Der var voldsomt røre i vandene. Redaktøren for »Sonderburger Zeitung« var naturligvis rasende over Topffs indblanding i bladets interne forhold og erklærede bagefter, at man naturligvis ikke på nogen måde havde kunnet finde sig i den påtænkte samvittighedstvang. Det gik nu altså ikke så vidt, men man kan ikke nemt forestille sig, hvad redaktøren kunne have gjort for at forhindre en standsning af bladet. Landråden var ganske vist villig til at intervenere, men han havde dog til syvende og sidst kun magt som mellemmand, som den der kunne forsøge at få parterne til at komme, om ikke godt, så dog tåleligt ud af det med hinanden.

I »Dybbøl-Posten«, der helt slap for den slags mellem spil, sporer man kun en svag forundring over det skete. I en notits den 9. november nævnes, at »Sonderburger Zeitung« er udkommet under soldaterrådets forensur. Det bemærkes, at det åben-

bart drejer sig om et undtagelsestilfælde. Man er på »Dybbøl-Posten« ikke helt klar over, hvad der egentlig er sket, ihvertfald forstår man ikke baggrunden. Direkte censur af bladene synes ifølge dette ikke at have været helt almindeligt.

Topff var og blev noget for sig selv, meget opfarende, når det gjaldt, hidsig indtil det uoverlagte og opsat på at få tingene rettet ind, sådan som han selv havde forestillet sig, det var bedst. Hvad han havde sat sig i hovedet, skulle gennemføres. Nu forhindre hans sygdom ham i at gå længere i dette avissspørgsmål, men hans behandling af sagen satte dog sine spor.

Bruno Topff må have arbejdet så godt som uopholdeligt i de tre dage, han styrede det hele. Når han ikke direkte arbejdede, kørte han rundt på Als med hele sin eskorte og holdt taler i forsamlingshuse, og hvor man ellers kunne få tag over hovedet. Hans taler har vi ikke bevaret noget af, men det skulle ikke være så svært at slutte sig til deres omtrentlige karakter. Deres formål og indhold har jo været den samme som i hans opråb og i hans hele fremtræden, så på den baggrund kan man gætte sig til en hel del. En god del retorik har de vel indeholdt, store ord fremsagt på en stor måde, en skarp og præcis formulering af de opgaver, revolutionen stillede ham såvel som folket, det mål, man stillede imod, de midler, man burde tage i anvendelse. I det hele taget regnede de vel i skyndingen i højere grad med det store, mere uforpligtende, overblik end med nøjere hensyntagen til detaljerne.

Men foruden denne formålsrettede propaganda må hans væsen have haft en anden virkning, nemlig i charmerende retning, på en måde, der kunne få folks sind til at vende sig sympatisk mod ham og i nogen grad acceptere ham. Han blev populær, og dette må dog skyldes hans offentlige fremtræden, disse møder, hvor han talte, og hvor han på en eller anden måde kunne berolige sindene og måske få tingene til at se bedre ud, end de i virkeligheden var (et ægte statsmandstræk).

I og for sig er det uforklarligt, men hans fremtræden på skuepladsen gav folk et andet udtryk i ansigtet. Det var ikke længere kun nød, angst og sult, der satte sine spor, man fik roligere ansigtsudtryk. Det var, som om der i disse tre novemberdage var en enkelt mand, der tog alle de byrder på sig, han kunne bære, og lukkede af mod omverdenen, for at ikke nye skulle slippe ind.

Han ligefrem skabte en oase af lettelse, en lille pause, hvori man kunne komme sig så vidt, at man ovenikøbet kunne more sig over det, der skete.

Men havde Topffs regering denne beroligende indvirkning på befolkningen, så ødelagde den til gengæld ham selv. Hans forsøg på at skabe lettelse og ro inden for hans grænser, den store energi, han måtte forbruge hertil, sled de sidste kræfter af ham. Han var syg i forvejen, og tre dages hektisk slid skulle ikke gøre det bedre. Han var faktisk færdig, da han måtte give afkald på at lede revolutionen videre ad sin vej og lægge styret over i andre hænder.

Så måtte han da lørdag eftermiddag meddele, at han ikke så sig i stand til at forestå styret længere. Hans sygdom tillod ham ikke at fuldende. Hans post blev overdraget hele tre mænd, og dette kan man enten se som tegn på, at arbejdet virkelig var for stort selv for en stærk, rask mand, eller som en forholdsregel mod, at en enkelt mand igen skulle begynde at tage sig så voldsomt energisk af sagerne, som Topff havde gjort det. Man syntes vel, man var bedre tjent med en lidt roligere fremgangsmåde og en knap så pistolhævende hånd.

Det kunne man nu også bestemme, som man ville, Topff var ikke længere i spidsen for sagerne, revolutionen fortsatte ad andre baner, under andre mænds ledelse. Og efterhånden er vel noget af magten igen sivet ud i de organer, der før sad inde med den.

Topff selv kunne bagefter med rolig samvittighed se tilbage på, hvad han om torsdagen havde lovet befolkningen:¹⁰

»Ich leiste für das Leben und Gut der Bürger volle Garantie«.

Han havde gjort sit til, at man kunne beholde, hvad man havde, og ovenikøbet få mere til, og der var ikke affyret et skud. Revolutionen var i sig selv en af de nemmere, når man tager de store, vilde revolter i betragtning, og Topffs læggen sig imellem tjente kun til at gøre den endnu mere acceptabel, om ikke ad anden vej, så dog ad smilets.

Nu Topff er ude af spillet, bliver det noget nemmere at bedømme spørgsmålet: præsident eller ikke?

Der kan vist ikke være tvivl om, at Topff tog uventede konsekvenser af sin lederstilling. Alt taler for, at han virkelig overskred sine beføjelser, man må nok holde fast ved, at han var en

slags selvstyrer i hine tre dage. Han stillede sig i positur, så alle kunne se ham, og så at vi endnu i dag kan se ham, og denne sin attitude gjorde han så overbevisende, samtidig med at han benyttede så gode midler til at indprente den, at man måtte tro den. Han fik sig i tre dage svunget op i anselig højde, men måtte ganske vist også betale dyrt derfor. Han benyttede så at sige arbejdet på sin post til at arbejde sig ud over den og blive noget på det egentlige formåls bekostning.

Men dette gør ham jo ikke straks til præsident. Der er som sagt intet, der tyder på, at man dengang opfattede ham som sådan. Han var blevet noget, revolutionen havde stillet ham på en post, hvorfra han kunne beordre og bestemme, men at han derfor var præsident over republikken Als, må betragtes som usandsynligt.

Ganske vist kunne han have fået impulser til noget sådant fra Bajern, hvor nogle alvorlige uroligheder havde ført til, at Bajern var blevet udråbt til republik.¹¹ Dette varede dog ikke længe, men ideen kan selvfølgelig godt have nået Topff. På den anden side må man holde fast ved det faktum, at revolutionen på Als så ganske fulgte mønsteret fra alle de andre steder. Man gled ind i bølgen af lokale revolutioner, dannede sit arbejder- og soldaterråd og overtog magten uden nævneværdig uro — i Sønderborg som alle andre steder. Kun sad her Topff og løftede sig rent personligt ud over de begivenheder, der fulgte med revolutionsbølgen.

Og dette må man vel anse for det sandsynligste, at Topff intet øjeblik tænkte på at skabe sin egen republik, men nok på at bruge begivenhederne for sig selv, ved hjælp af dem hæve sig op til et navn, mens han nok tog vare på begivenhederne derved, men ikke drømte om, at de skulle så højt op som han selv. At han skulle nå helt op til et præsidentnavn, var selvfølgelig ikke ringe, men dette behøvede langtfra at betyde, at der samtidig skulle eksistere en republik.

Hvertfald må det bestemte udelukkes, at der fra Topffs side har været spekuleret i en selvstændig statsdannelse, der skulle eksistere videre ud i fremtiden, altså at man helt skulle rive sig løs som en republik med Topff som overhovede. Dette har intet virkeligt hold i det, der faktisk skete. Hvordan skulle han have planlagt en fremtidig selvstændighed for uden videre efter tre

dages forløb at give den over i andre hænder? Hvordan kan man forklare, at han lod tre gode skibe med en besætning på 1000 mand glide sig af hænde, hvis han virkelig havde planer om at skabe sig sit eget rige? En sådan brøler ville ingen statsmand have gjort sig skyldig i, og Topff havde vitterlig visse evner. Kaptajnløjtnant Bode fik blot besked om at skifte flag og så sejle, men disse skibe ville dog have været en betydelig magt i Topffs hænder. Det faldt ham blot intet øjeblik ind at lægge dem under sin egen kommando, hvad han jo nok havde gjort, hvis han havde i sinde at forsøge sig med en selvstændig stat.

Desuden vidner hele hans optræden nok om, at han vil stille sig i positur, men slet ikke om, at han sætter så meget ind på sin egen person, som det havde været nødvendigt, om han ville have befolkningen til at godkende sig som dens fremtidige overhovede. Han skabte jo ikke hetz om sin egen person, blot opmærksomhed, og dette skaber ikke præsidenter, der må mere til! Man må derfor holde fast ved, at Topff på ærlig vis tog sig af de sager, revolutionen pålagde ham, og derudover, af grunde, vi nok vil få svært ved at udforske, sørgede for at skabe sig et navn, man ikke straks skulle glemme.

Sluttelig kan fortælles om Topff, at han straks efter at have givet sin lederpost fra sig, blev alvorligt syg og måtte indlægges på sanatoriet i Silkeborg. Der kom han sig så vidt, at han kunne vende tilbage til Sønderborg (ikke til sin fødeby, der var Potsdam!) og nedsætte sig som skræddermester i en lille forretning bag Kosmorama. Allerede to år senere stod han det ikke ud længere, den 9. november 1920 (2-årsdagen efter sin afgang) døde han på Krigsinvalideskolens Hospital i Sønderborg.¹² Han var da 34 år gammel.

Ved sin død var han en lille, glemt mand, der gik bort i stilhed og ubemærkethed, så at man i dag ikke engang ved, hvor han er begravet. Han var ved sin død for så vidt allerede glemt, men bliver husket i dag, fordi der et sted i historien forekommer den uregelmæssighed, der fanger vor opmærksomhed.

NOTER og HENVISNINGER

1. Se f. eks. »Bogen om Als«, under kap. Fremmedherredømme og Genforening, side 525-27.
2. Disse datoer er hentet fra »Dybbøl-Posten«s fortløbende oplysninger om revolutionens fremadskriden.
3. Noskes indflydelse har været betydelig. Mangfoldige opråb og instrukser kom direkte fra ham. Flere af dem hænger nu på Sønderborg Slot.
4. »Dybbøl-Posten« den 10. november 1918.
5. Denne »Warnung« kom både som opslag og i aviserne. Et eks. af opslagene hænger på Sønderborg Slot. »Dybbøl-Posten« havde advarslens ordlyd trykt den 10. november.
6. Se også »Bogen om Als«.
7. Beskrivelsen af Topff og hele »audiensen« plus adskillige detaljer om Topffs gøren og laden i disse dage bygger på Ernst Christensens mundtlige beretninger.
8. Findes på Sønderborg slot.
9. Jeg har ikke kunnet undersøge, fra hvilken dato denne artikel er, men »Dybbøl-Posten« har den 12. november en længere redegørelse om forholdene omkring censureringen af »Sonderburger Zeitung«.
10. Nemlig i »Sonderburger Zeitung« fra den 8. november.
11. Om dette har »Dybbøl-Posten« allerede den 8. november en notits.
12. Iflg. personregisteret for Sønderborg.

NB. Det må sluttelig bemærkes, at Ernst Christensen selv har skrevet om Topffs fremtræden i Danebod Højskoles årsskrift fra 1928.